

Glömda kvinnor och Internationella Kvinnodagen.

I veckans parasha, Vajakhel-Pekudej, som handlar om hur Bnei Israel donerade gåvor för tabernaklets byggande och hur de också ställde upp som frivillig arbetskraft läser vi i kapitel 38, vers 8:

‘Han gjorde bronskaret med tillhörande bronsställ av speglar som hade tillhört de kvinnor som gjorde tjänst vid ingången till uppenbarelsetältet.’

På ett annat ställe nämns också kvinnorna som vävde och spann och som donerade sina smycken så att ‘mishkan’, tabernaklet, skulle kunna byggas.

Annars handlar parashan om Betzalel ben Hur och Moshe och Olihav – tre män - och om deras konstnärliga talanger.

Vi vet inte vilka dessa kvinnor var, som gav med hela hjärtat och fyllda händer, som spann, vävde, sydde vi vet inte vad de hette, vilka stammar de tillhörde eller vilka deras familjer var. Vi vet inte om de var gifta eller ogifta eller änkor, om de var mödrar eller barnlösa..... vi vet ingenting om dem.

Som så ofta i historien – och inte bara i den judiska historien – så är kvinnorna undandömda eller förbisedda. Historien är ofta en berättelse om stora män, ytterst sällan handlar den om kvinnor. Så denna Shabbat – med anledning av den Internationella kvinnodagen som inföll den 8 mars, vill jag berätta för er om en kvinna som var banbrytande, men som nästan blev bortglömd. Nästan!

Hon föddes 1902 i Berlin, i ett område som än idag kallas för Scheunenviertel – ett område där det då bodde mestadels fattiga judar. Det låg långt bort från Kurfür-stendamm och från den högborgerliga tysk-judiska eliten. Hennes pappa var en liten köpman. Han dog i tuberkulos då hon endast var 11 år gammal. Mamman arbetade hårt för att försörja dottern och hennes bror. Ofta räckte det inte till. De var fattiga.

Flickan gick i den judiska flickskolan i området. Hon utmärkte sig för ett vaket intellekt, stor nyfikenhet och en passion för Bibelstudier, judisk historia och hebreiska.

Ju äldre hon blev, desto större blev hennes passion. Till slut nådde detta skolans ledning och även församlingens ledning.

Religiös judisk utbildning var fortfarande ingen självklarhet, men flickans intellekt var något speciellt.

Också Max Weil – en av tidens högst ansedda Berlin-rabbiner – fick höra om henne. Rabbin Weil var själv förespråkare för att tillåta att flickor fick utbildning i judiska ämnen, trots att detta var kontroversiellt. Även om flertalet av Berlins etablerade judar var assimilerade, så var

studier i judendom för flickor något som de flesta trodde inte var 'minhag hamakom', det 'passt sich nischt', 'det passar sig inte', för så har vi aldrig gjort!!...

Rabbin Weil såg dock något speciellt i flickan och han började undervisa henne. De studerade Talmud och Halacha, Shulchan aruch och Midrash, Bibel. År 1923 gjorde hon sin gymnasieexamen och så småningom även lärarexamen. Hon började undervisa i judendom i Berlins judiska flickskola.

Hon skrev in sig i Berlins Hochschule für die Wissenschaft des Judentums, som grundats 1872. Det var en banbrytande institution, där även kvinnor fick studera. De flesta kvinnliga studenterna hade siktet inställt på en akademisk utbildning ----- men hon hade andra planer.

Hon lämnade in sin avhandling år 1930. Ämnet var 'Får kvinnor inneha ett rabbinskt ämbete?' Det var en noggrann genomgång av talmudiska och halachiska källor som belyste kvinnor som rabbiner --- för och emot.

Så vitt vi vet är detta det första systematiska försöket att redogöra för frågan om kvinnor kan vara rabbiner.

Hon valde att inte följa Reformjudendomens väg, där man helt ennkelt åsidosätter judisk lag, halacha, när den står i konflikt med det man vill uppnå. Hon valde i stället att argumentera för jämställdhet mellan könen baserad på och utgående från judiskt källmaterial.

På första sidan av sin avhandling skriver hon: "*Jag älskar detta yrke (rabbinyrket) och, om möjligt, skulle jag gärna själv vilja utöva det*".

På sista sidan skriver hon: "*Nästan ingenting i judisk lag, halacha, står emot att kvinnor kan inneha rabbinämbetet. Sådana tankar grundar sig på fördomar och bristande förtrogenhet med halacha*".

Men, ingen av professorerna eller rabbinerna vid Hochschule für die Wissenschaft des Judentums vågade ge henne titeln som rabbin. Man fruktade att detta skulle orsaka skandal. Allt hon fick var en examen som religionslärare.

Hon återvände till flickskolan i Berlin, där hon var lärare, mycket omtyckt såväl av elever som av övrig personal.

Runt 1933 kom allt fler elever till de judiska skolorna, i takt med att judiska elever trakasserades och så småningom förvisades från vanliga skolor.

Lärarna axlade en allt tyngre arbetsbörda. Utmaningen var att hålla hög akademisk standard samtidigt som man ville ge eleverna en känsla av stolthet över att vara judar. Dessutom skulle skolan ta hand om djupt traumatiserade barn, vars egna liv och vars familjers liv slagits i spillror.

Hon gav aldrig upp drömmen om att få vara rabbin. Slutligen, år 1935, utnämndes hon av Rabbinerverbund till rabbin. På hennes diplom står: "*Eftersom jag sett att hennes hjärta är med Gud och*

Israel, att hon har ägnat sin själ åt detta och att hon är en gudfruktig människa, och eftersom hon avlagt sin examen i religiös lag, intygar jag härmed att hon är kvalificerad att svara på frågor om religiös lag, och är berättigad att inneha titeln 'rabbin'. Må Gud beskydda henne och vägleda henne i allt hon gör."

Diplomet är undertecknat bland annat av Rabbin Dienerman och Rabbin Leo Baeck.

1937 blev hon rabbin och själasörjare vid Berlins judiska församling. Hon arbetade på det judiska sjukhuset och började också predika i några av Berlins synagogor som fortfarande fick fungera.

Efter Kristallnatten 1938 arbetade hon utan avbrott för att hjälpa de drabbade familjerna. Hon tog hand om många ensamma, äldre judar som blivit kvar sedan deras barn lyckats lämna Tyskland.

Hon fick själv erbjudande att lämna Tyskland, men avslog det. Hon kände att hon behövdes i Berlin. 1941 blev hon själv, likt många av de judar som fanns kvar i Tyskland, beordrad till tvångsarbete. Hon arbetade 12 timmar om dagen i en fabrik. Efter det arbetet gick hon till sjukhus för att sörja för dem som behövde henne och ge divrei Tora.

Den 6:e November 1942 deporterades hon tillsammans med sin mor till Theresienstadt. Även där fortsatte hon att arbeta som rabbin, att ta hand om de svaga och sjuka, och att lära ut Tora. Hon verkade tillsammans med Victor Fränkl fram till deportationen till Auschwitz i oktober 1944.

Hon gasades samma dag som hon anlände till Auschwitz.

Världen visste ingenting om denna anmärkningsvärda kvinna förrän 1989. Då ägde den tyska återföreningen rum och arkiven efter den judiska församlingen i Öst-Berlin blev tillgängliga.

Därefter tog det ytterligare 20 år innan den judiska världen fick höra hennes namn:

Regina Jonas.

I Theresienstadts arkiv finns ett brev som hon lämnade kvar:

"Vårt folk, det judiska folket, sattes av Gud i historien som ett välsignat folk. 'Välsignad av Gud' betyder att ge välsignelser, kärlek och omtanke till andra, oavsett plats och omständigheter.

Ödmjukhet inför Gud, osjälvisk kärlek för alla Guds skapelser är det som upprätthåller världen. Det är Israels uppgift att upprätthålla dessa pelare som världen står på. Män och kvinnor, kvinnor och män har påtagit sig detta i lojalitet. Vår uppgift i Theresienstadt, allvarlig och fylld av utmaningar som den är, tjänar också detta syfte: att vara Guds tjänare..... Må allt vårt arbete vara till välsignelse för Israel och för mänsklighetens framtid. Rättfärdiga judiska män och modiga, nobla kvinnor har alltid varit de som upprätthållit vårt folk. Må vi vara värdiga inför Gud att räknas bland dessa män och kvinnor....”

Rabbin Regina Jonas, ursprungligen från Berlin.

Shabbat Shalom, rabbin Ute Steyer